

ТИПОЛОГІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ ТА МАЙНА, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ: СВІТОВІ ТА ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ

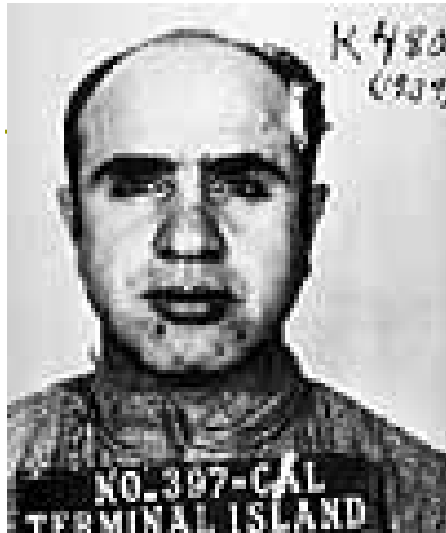

д.е.н., доц. Флейчук М.

Львів, 2010

(17.01.1899 - 25.01.1947)

США

- За 14 років правління **Аль(фонс) Капоне** в Чикаго відбулося 700 вбивств, здійснених мафією; з них 400 – за наказом самого **Капоне**.

Термін “відмивання коштів (ВК)” відповідно до Директив ЄС (1991 р.):

- ❑ Трансформація і передача майна, знаючи, що майно одержано у результаті злочинної діяльності чи співучасті у такій діяльності з метою прикриття чи маскуванню незаконного походження коштів;
- ❑ Прикриття чи маскуванню справжніх джерел, місцезнаходження, переміщення, приналежності прав чи власності майна, знаючи, що майно одержано злочинним шляхом;
- ❑ Купівля, володіння чи використання майна, знаючи, що воно набуто у результаті злочинної діяльності.

Кримінальний економічний цикл:

**Генерування
кримінального
доходу**

**Легалізація
кримінальних
фондів**

**Використання
легалізованих
фондів**

**Кримінальні
інвестиції**

**Інфільтрація
в легальний
бізнес**

**Індивідуальне
споживання**

Моделі відмивання коштів:

Найбільш поширені моделі ВК:

- **Двофазна модель:** (відмивання грошей від вчиненого злочину (обмін грошей на купюри іншого номіналу чи іншу валюту); надання грошам вигляду законно одержаних;
- **Трифазна модель:** (розміщення, розшарування та інтеграція);
- **Чотирифазна модель:** (звільнення від готівки та перерахування на рахунки підставних осіб; розподіл наявних коштів; маскування слідів скоєного злочину; інтеграція грошової маси).

Етапи відмивання:

- ▣ **1 розміщення:** (депонування коштів у місцевих банках або в інших типах фін. установ; переведення коштів за кордон для депонування у закордонних фін. установах; купівлі товарів розкошу, які можна перепродати з оплатою чеком чи банківським переказом)

Найпопулярніші способи розміщення у традиційних фін. установах:

- ❑ Штучне завищення торгової виручки при реалізації товарів;
- ❑ Встановлення контролю з боку злочинної організації над фінансовими установами або над діяльністю їх персоналу (у тому числі шляхом підкупу або погроз);
- ❑ “Смерфінг” – подрібнення платежів (вкладів), тобто структурування операцій з готівкою без перевищення встановленої законом межі з метою уникнення реєстрації державними органами таких операцій;
- ❑ Закупівля фінансових інструментів за готівку;
- ❑ Обмін дрібних банкнот на купюри більшого номіналу, а також обмін на іншу валюту;
- ❑ Переміщення коштів з використанням платіжних каток;
- ❑ Злиття законних і незаконних капіталів (легально працююче підприємство паралельно використовує легальні та нелегальні активи);
- ❑ Використання благодійних організацій (зокрема, маскуванню злочинних коштів під благодійні внески та пожертвування) тощо.

Нетрадиційні фін. установи, що використовуються для процесу відмивання коштів

- ❑ Заклади, що здійснюють валютні операції, у тому числі обмінні пункти;
- ❑ Валютні біржі;
- ❑ Організації, що здійснюють грошові перекази;
- ❑ Брокери з цінних паперів;
- ❑ Брокери і дилери з цінних металів, коштовного каміння та художніх виробів;
- ❑ Казино та інші заклади азартних ігор;
- ❑ Адвокати, висококваліфіковані бухгалтери, фін. радники;
- ❑ Організації, що виписують грошові ордери та дорожні чеки;
- ❑ Товарно-ресурсні брокери;
- ❑ Страхові компанії.

Установи, що використовуються для процесу відмивання коштів, які не відносяться до фін. сектору - заклади, пов'язані з

- індустрією розваг;
- Автомобільним бізнесом;
- Роздрібною торгівлею (наприклад, антикварні магазини);
- Сферою послуг (транспортні пасажирські перевезення);
- Іншими сферами (наприклад, будівництво)

2 **“розшарування”** (розслоєння): полягає у послідовності фінансових операцій (“накладання” шарів) з метою відокремлення незаконних доходів від їх джерела і прикритті так званого аудиторського сліду (відслідковування угод при здійсненні перевірки).

Ця стадія може містити такі операції:

- *Переведення депонованих готівкових коштів;*
- *Конвертація коштів у грошово-кредитні інструменти (облігації, акції, дорожні чеки і т.д.);*
- *Перепродаж товарів розкошу і грошово-кредитних інструментів;*
- *Інвестиції у нерухомість та легальний бізнес (особливо у сфері туризму та розваг);*
- *Розміщення коштів у офшорних зонах.*

-
- **3. інтеграція:** відмиті кошти повертаються у банківську систему під виглядом чесно зароблених доходів.

Методи інтеграції:

- Придбання нерухомості;
- Викривлення цін зовнішньоторговельних угод (тобто завищення цін в документах при імпорті товарів або завищення обсягів експорту з метою обґрунтування отриманих відповідних сум з-за кордону);
- Використання банківських рахунків іноземної або спільної фірми з метою маніпулювання грошми у вигляді надання позик, оплати акредитивів, виплати гонорару за консультації, читання лекцій виплата зарплати окремим працівникам компанії;
- Внесення готівки на рахунок з метою надання грошам вигляду доходів від продажу;
- Декларування грошей під виглядом виграшу в казино чи через лотерею;
- Послуга підставних компаній (наприклад кредит від фіктивної фірми);
- Придбання збиткових підприємств (при цьому фальсифікується позитивний фінансовий результат раніше збиткових підприємств за рахунок нелегальних доходів);
- Отримання кредиту під заставу незаконно набутого майна та відповідне розміщення доходів в легальній банківській системі;
- Ухилення від сплати податків.

Виявлення типових схем легалізації брудних коштів:

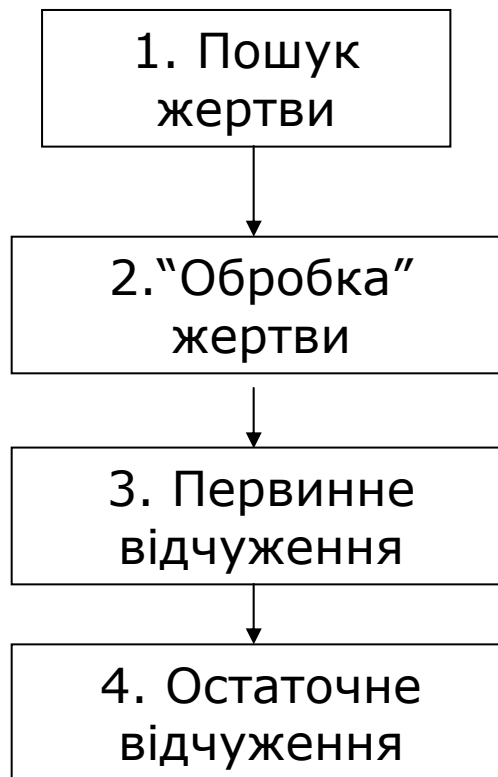
- ❑ Проведення виїзних перевірок (ДПАУ, КРУ, НБУ, ДКЦПФР, ДКРРФП);
- ❑ Здійснення оперативних заходів та слідчих дій (Генеральна прокуратура, МВС, СБУ, ДПАУ);
- ❑ Аналіз звітності (НБУ, ДКЦПФР, ДКРРФП, ДПАУ, ДМСУ, а також правоохоронні органи у передбачених законодавством випадках);
- ❑ Дослідження фінансових операцій (НБУ, ДКЦПФР, ДКРРФП, ДПАУ, ДКФМ);
- ❑ Валютний контроль (НБУ).

Світові тенденції ВК:

- Використання електронних грошових переказів;
- Використання некомерційних організацій;
- Використання послуг клерків;
- Використання суб'єктів сектора страхування;
- Використання ринків дорогоцінних металів;
- Використання публічних посадових осіб.

Типові схеми відмивання коштів:

Шахрайство на ринку нерухомого майна (Кримінальний кодекс - (ст. 190 КК)):

1. Пошук жертви:

Інформація про осіб з "групи ризику" збирається або за допомогою держустанов, які ведуть відповідний облік (це ЖЕКи, паспортні столи, міліція, БТІ, соціальні служби, лікарні), або за допомогою недержавних організацій, які навіть інколи видають себе як "благодійні" (наприклад, безкоштовні їдальні для безпритульних тощо).

2. "Обробка" жертви

Перший спосіб - до жертви приходять "благодійники" і входять в довіру, другий спосіб - груба сила: викрадення, споювання, насильницький підпис документів тощо.

3. Первинне відчуження

- Перший продаж оформлюється на ім'я члена угруповання, так звані "перші прокладки" - це люди, яким нема чого втрачати.
- Якщо ж з'являються родичі, що претендують на квартиру, або власник "взявся за розум" - тоді використовується так звана "друга прокладка", якій квартира перепродається від імені "першої прокладки". Це, як правило, член нижчої ланки бандитського угруповання, що не "засвічений" в міліції. Тобто такий, що має вигляд добропорядного набувача. Правда, квартиру він зазвичай "купує" за дорученням та прикидається "наївним та довірливим". На час поки тривають судові справи (а це можуть бути роки), нерухомість використовується для отримання максимальної вигоди. З відомих випадків: в таких квартирах влаштовуються борделі, перевалочні пункти для нелегальних мігрантів, наркоманські притони – тобто все, що може приносити великий дохід. Тобто, з квартири намагаються за короткий термін отримати максимально можливий зиск та затягнути час (часто у людей, що хочуть повернути свої квартири, просто не вистачає коштів, щоб довгий час приймати участь у судових процесах та наймати адвокатів).

4. Остаточне відчуження

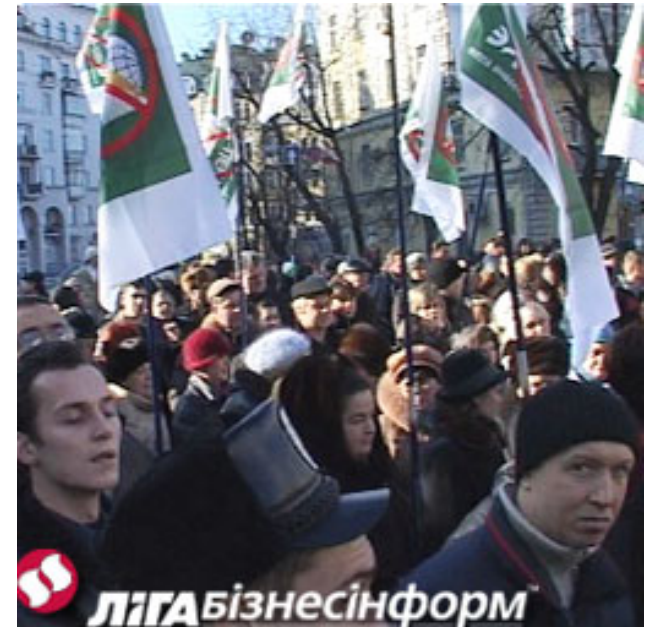
Якщо після першого відчуження з'ясовується, що жертву було обрано правильно (ніхто не заступився за жертву, не з'явилися родичі жертви, а отже, не пишуться скарги), або ж у жертви закінчилися сили та гроші протистояти бандитизму - квартира продається "добросовісним набувачам", тобто звичайним покупцям. Частина коштів отриманих від продажу незаконно отриманої нерухомості надалі використовуються для фінансування подальших незаконних дій.

"Будівельні афери"

Компанія одержує земельну ділянку та імітує початок робіт

Широкомасштабна рекламна кампанія (продаж квартир за цінами нижчими за середньо ринкові)

Після акумулювання певної суми коштів компанія зникає

До основних груп методів, що використовуються для легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, на ринку нерухомого майна можна віднести:

- ❑ використання фіктивних угод з нерухомим майном;
- ❑ використання складних позик та кредитних ресурсів;
- ❑ використання осіб нефінансових професій;
- ❑ маніпулювання оціночною вартістю об'єкта нерухомості;
- ❑ використання грошових інструментів;
- ❑ використання "технічних" ("сміттєвих") цінних паперів;
- ❑ використання заставних схем.

Використання фіктивних угод з нерухомим майном

**Обов'язковою умовою реалізації цієї схеми є
фальсифікація документів стосовно об'єкта угоди**

Кошти нелегального походження набувають законного
вигляду розрахунків по угодах з нерухомим майном

Відмивання коштів злочинного походження
відбувається шляхом здійснення фіктивного
продажу об'єктів нерухомого майна

Можливі підозри:

- ❑ - використання втрачених, підроблених документів, що посвідчують особу;
- ❑ - походження капіталів, залучених при проведенні операцій з нерухомим майном, невідоме;
- ❑ - покупцем виступає юридична особа з незначним періодом діяльності (як правило такий термін не перевищує трьох місяців з дня державної реєстрації);
- ❑ - відсутня угода купівлі-продажу нерухомого майна;
- ❑ - відсутні майнові права на об'єкт, який передається угодою купівлі-продажу;
- ❑ - інформація в угоді купівлі-продажу є непослідовною або некоректною;
- ❑ - угода купівлі-продажу юридично недієздатна.

Інструменти:

- ❑ - безготівкові перекази;
- ❑ - фіктивні операції з нерухомим майном;
- ❑ - втрачені, підроблені документи, що посвідчують особу.

Механізми і методи:

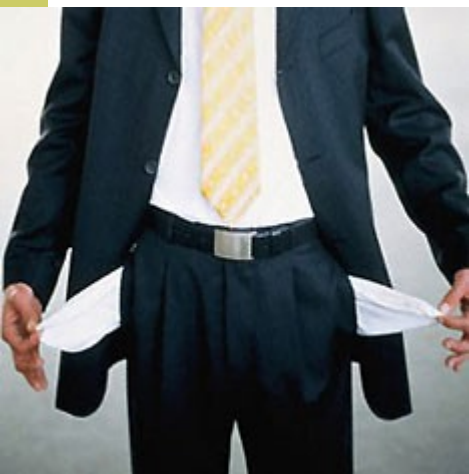
банківські рахунки клієнтів, по яких здійснювалися фіктивні операції з нерухомим майном

Використання складних позик і кредитних ресурсів

Злочинні кошти переміщуються, в т.ч. через кордони країн, та відповідно легалізуються під видом надання позики між компаніями, зареєстрованими у різних юрисдикціях У подальшому,

кошти інвестуються у нерухоме майно

під видом виплат по кредиту кошти знову можуть використовуватись для фінансування злочинних дій

Можливі підозри:

- ❑ - походження капіталів, залучених при проведенні операцій з нерухомим майном: невідоме або знаходиться за кордоном, в т.ч. в країнах, що становлять максимальний ризик відмивання коштів та фінансування тероризму, зокрема, в офшорних юрисдикціях і юрисдикціях із строгою банківською таємницею;
- ❑ - маскування особи власника за допомогою цінних паперів на пред'явника та з використанням трастової компанії;
- ❑ - кредитор не має прямих відносин з позичальником грошей;
- ❑ - фінансова установа не залучається до структури позики;
- ❑ - відсутня угода позики між кредитором і позичальником;
- ❑ - угода позики з ознаками фіктивності;
- ❑ - інформація в угоді позики є непослідовною або некоректною;
- ❑ - незвичні умови позики (наприклад, відсутня застава);
- ❑ - відсутня економічна вигода, невизначений термін та сума погашення боргу.

Інструменти:

- - позика;
- - транскордонні перекази;
- - нерухоме майно.

Механізми і методи:

- ❑ - компанії, розташовані в країнах, що ставлять максимальний ризик, зокрема, в офшорних юрисдикціях і юрисдикціях із строгою банківською таємницею;
- ❑ - рахунки компаній, відкриті в банківських установах, розташованих в країнах, що становлять максимальний ризик;
- ❑ - компанія, зареєстрована на підставну особу;
- ❑ - банківський рахунок компанії, зареєстрованої на підставну особу;
- ❑ - використання цінних паперів на пред'явника та трастової компанії здійснюється з метою маскуванню особи власника;
- ❑ - купівля нерухомого майна;
- ❑ - змішування "злочинних" коштів, що походили від незаконного продажу наркотичних засобів, та "чистих" - від законної діяльності компанії, здійснювалось з метою ускладнення виявлення схеми.

Схеми компенсаційної ПОЗИКИ:

особа розміщує кошти,
здобуті від протиправної
діяльності, на депозитному
рахунку в банку

отримується кредит, забезпеченням якого є кошти на депозиті

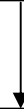
***В деяких випадках можлива
участь в схемі працівників
фінансової установи, що
супроводжується наданням
недостовірної інформації для
отримання кредиту***

Схеми з незаконного привласнення земельних ділянок нерезидентами

отримання резидентами України
від нерезидентів кредитних
коштів для здійснення
фінансово-господарської
діяльності

На отримані від нерезидента кошти,
резидентом скуповуються земельні
ділянки, а кредитні кошти не
повертаються

Згідно з законодавством України, нерезиденти не мають права бути власниками землі сільськогосподарського призначення в Україні. Але, відповідно до законодавства України, у випадку несвоєчасності або неможливості повернення кредиту, будь-яке нерухоме майно може перейти у власність нерезидента.

Можливі підозри:

- ❑ - походження капіталів, залучених при проведенні операцій з нерухомим майном, невідоме та знаходиться за кордоном;
- ❑ - новостворене підприємство організовано виключно для придбання земельних ділянок і ніякої іншої фінансово-господарської діяльності не здійснює та підконтрольне нерезиденту;
- ❑ - учасниками схеми є юридичні особи з незначним періодом діяльності (як правило такий термін не перевищує трьох місяців з дня державної реєстрації);
- ❑ - здійснення купівлі-продажу земельних ділянок за цінами, суттєво відмінними від ринкових;
- ❑ - невиконання умов надання позики, а саме різке припинення здійснення платежів щодо виплати основної суми позики та відсотків за нею;
- ❑ - учасники схеми фізичні особи, в т.ч. засновники юридичних осіб вік та/або фізичний стан яких може свідчити про неможливість активної підприємницької діяльності (віком до 25 або понад 70 років).

Інструменти:

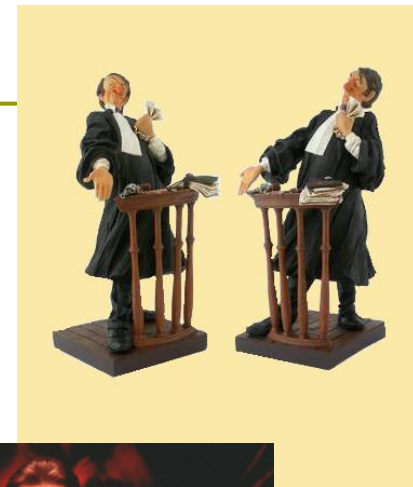
- - позика;
- - транскордонні перекази;
- - земельні ділянки;
- - застава - майно компанії -позикоотримувача в т.ч. куплені земельні ділянки.

Механізми та методи:

- новостворені компанії з ознаками фіктивності;
- підставні особи;
- нотаріус, який забезпечує укладання угод по передачі майнових прав на земельні ділянки.

Використання осіб нефінансових професій:

- ❑ Використання агента з нерухомості (брокера);
- ❑ Юриста;
- ❑ Нотаріуса;
- ❑ Бухгалтера;
- ❑ Аудитора компаній тощо

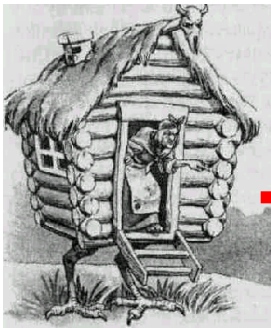
Маніпулювання оціночною вартістю об'єкта нерухомості

Посередник на кошти, одержані злочинним шляхом, купує за низькою ціною об'єкт

потім перепродає його зловмиснику за значно вищою ціною

***Тобто, завдяки штучному завищенню вартості
нерухомості, посередник отримує не тільки
прибуток, але й легалізує злочинні кошти***

ціна вказана в угоді купівлі-продажу
значно занижена

```
graph TD; A[ціна вказана в угоді купівлі-продажу  
значно занижена] --> B[різниця між ціною, яку необхідно сплатити  
за об'єкт та тією, що вказана в угоді  
купівлі-продажу, оплачується  
відповідно коштами незаконного  
походження "під столом"]; B --> C[Надалі власність продається за  
ринковою вартістю, тим самим  
забезпечується легалізація  
незаконно отриманих коштів];
```

різниця між ціною, яку необхідно сплатити
за об'єкт та тією, що вказана в угоді
купівлі-продажу, оплачується
відповідно коштами незаконного
походження "під столом"

Надалі власність продається за
ринковою вартістю, тим самим
забезпечується легалізація
незаконно отриманих коштів

Використання грошових інструментів

- Купівля дорогої власності за готівкові кошти

Можливі підозри:

- ❑ - походження готівкових коштів, що зараховувались на рахунки компаній, основною діяльністю яких була торгівця дорогоцінним камінням та посередництво при операціях з нерухомим майном, невідоме;
- ❑ - компанії не здійснюють реальної фінансово-господарської діяльності;
- ❑ - зарахування на рахунки компанії готівкових коштів, основною діяльністю яких була торгівця дорогоцінним камінням та посередництво при операціях з нерухомим майном, готівкових коштів і негайне перерахування цих коштів на за кордон;
- ❑ - зарахування готівкових коштів у дрібних купюрах;
- ❑ - кошти переводились на рахунки однієї фінансової установи;
- ❑ - використання перекупленої фінансової установи було зроблено свідомо - для уникнення строгого контролю зі сторони контролюючих органів.

Інструменти:

- - транскордонні перекази;
- - готівка;
- - нерухоме майно.

Механізми і методи:

- перекуплена фінансова установа;
- компанії, основною діяльністю яких була торгівля дорогоцінним камінням та посередництво при операціях з нерухомим майном;
- банківські рахунки компаній.

Чеки і безготівкові перекази:

Можливі підозри:

- ❑ - походження коштів, що зараховувались на рахунок, невідоме;
- ❑ - джерело походження капіталів знаходиться за кордоном;
- ❑ - зарахування в безготівковій формі і списання з рахунку фізичної особи коштів, з призначенням платежу, яке не пов'язане з постійним характером діяльності цієї фізичної особи;
- ❑ - суми, на які здійснюються фінансові операції, не відповідають майновому стану клієнта;
- ❑ - рахунок використовується виключно як транзитний - для придбання нерухомого майна.

Інструменти:

- - транскордонні перекази;
- - нерухоме майно.
- - нотаріус; - банк; - банківський рахунок клієнта.

Механізми і методи:

- - нотаріус;
- - банк;
- - банківський рахунок клієнта.

До факторів, які можуть стверджувати, що країна становить високий ризик відмивання коштів, належать наступні:

- ❑ - країни, до яких застосовано санкції, ембарго або подібні заходи з боку, наприклад, ООН;
- ❑ - країни, в яких, за даними з надійних джерел (FATF, МВФ, СБ, Егмонтська група підрозділів фінансових розвідок), є недоліки в законодавчих та нормативно правових актах у сфері протидії відмиванню коштів та/або фінансуванню тероризму;
- ❑ - країни, які, за даними з надійних джерел, здійснюють фінансування та підтримку терористичної (екстремістської) діяльності, та на території яких діють терористичні(екстремістські) організації;
- ❑ - країни, в яких, за даними з надійних джерел, рівень корупції або інших видів злочинності є високим;
- ❑ - країни, які є офшорними територіями;
- ❑ - країни, у яких відбуваються воєнні дії;
- ❑ - країни, в яких реєстрація нерухомого майна не є обов'язковою;
- ❑ - країни, які є виробниками, дилерами або посередниками у незаконній торгівлі зброєю.

Ризик, який становить клієнт:

- ❑ - клієнти, пов'язані із здійсненням терористичної діяльності;
- ❑ - клієнти - нерезиденти;
- ❑ - клієнти, які працюють тільки через представників;
- ❑ - клієнти, які є (були) політичними діячами, або пов'язаними з ними особами;
- ❑ - клієнти, в яких структура, організаційно - правова форма або відносини не дають змоги встановити реального власника чи вигодоодержувача;
- ❑ - клієнти, які здійснюють посередницьку та представницьку діяльність діючи від імені своїх клієнтів;
- ❑ - клієнт, який розраховується за операцією готівковими коштами;
- ❑ - юридична особа з незначним періодом діяльності (як правило такий термін не перевищує трьох місяців з дня державної реєстрації);
- ❑ - неприбутковими організаціями (крім організацій, що діють під егідою відомих міжнародних організацій);
- ❑ - залучення посередників, які не підпадають під дію відповідних законів з протидії відмиванню коштів та/або фінансуванню тероризму, та які не підлягають відповідному нагляду.

Ризик, який становить операція:

- - швидкість операції (операції, що є надто терміновими без розумного пояснення, можуть становити підвищений ризик), складні, незвично великі операції та фінансові операції з незвичними схемами здійснення;
- - вид об'єктів власності (житлова або комерційна, вільні землі, інвестиції, об'єкти власності з високим попитом, об'єкти власності з кількох складових, які передаються в оренду);
- - послідовні операції, особливо з одним і тим же об'єктом власності за короткий період часу з безпідставними змінами його вартості;
- - перетворення об'єктів власності на менші об'єкти;

- - залучення невідомих раніше учасників на пізніх стадіях здійснення операції, наприклад, за домовленостями між покупцями;
- - використання третіх сторін - посередників з метою приховання справжнього набувача прав власності;
- - недооцінені або переоцінені операції;
- - продаж об'єктів власності безпосередньо перед ув'язненням або банкрутством;
- - вартість об'єкта власності не відповідає фінансовому стану клієнта;
- - покупка за готівкові кошти;
- - використання заплутаних позик або інших незрозумілих фінансових засобів;
- - безпідставні зміни у фінансових розрахунках;
- - незвичні джерела, наприклад, кошти, отримані від невідомих осіб або від незвичних організацій

Фіктивний роздрібний продаж товарів, надання послуг:

Схема1

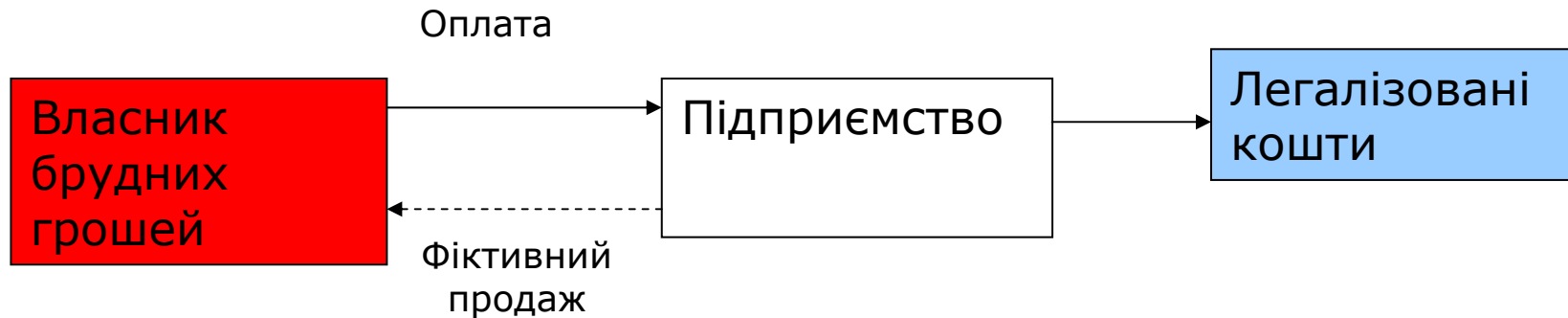
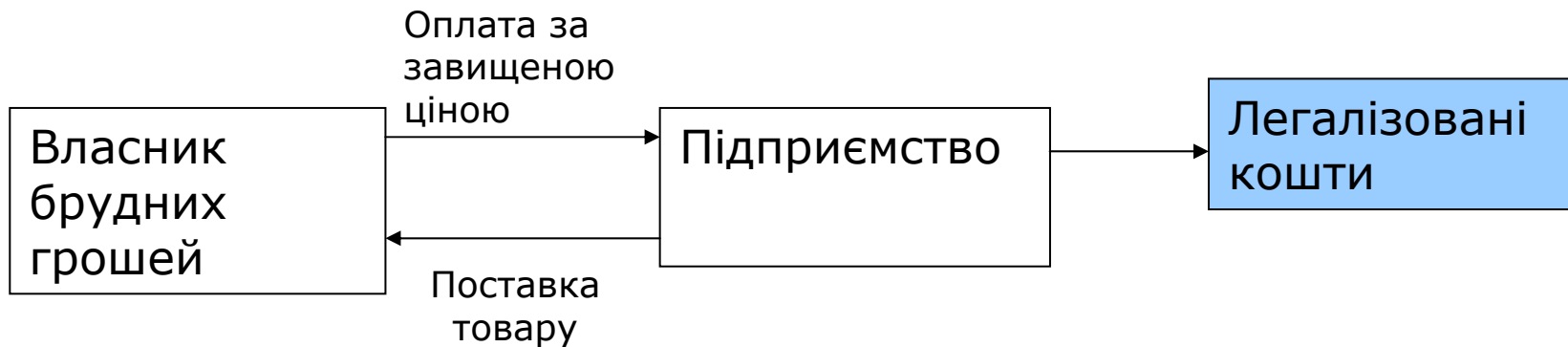
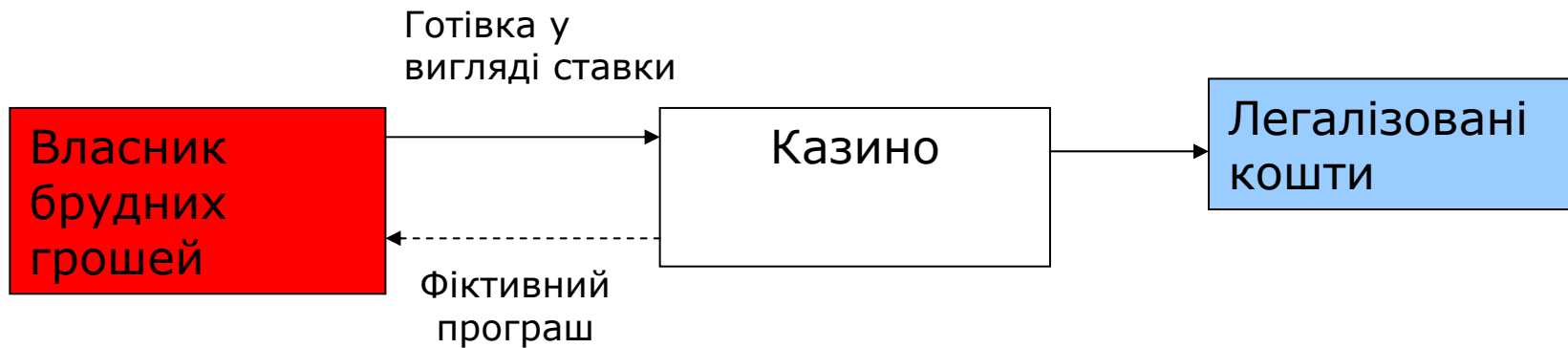

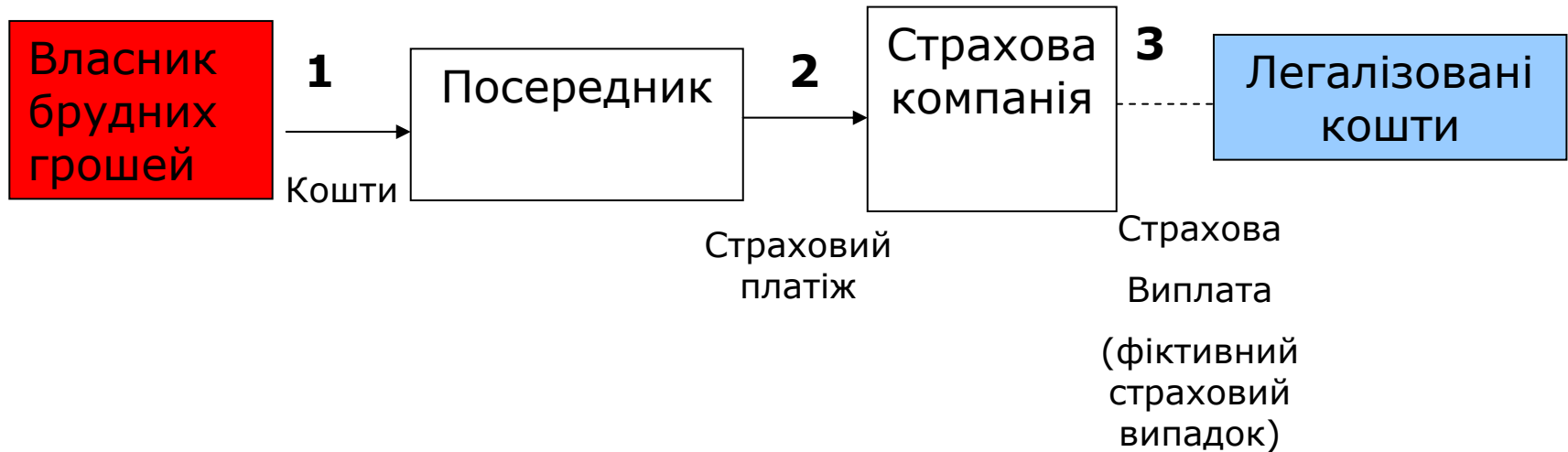
Схема2

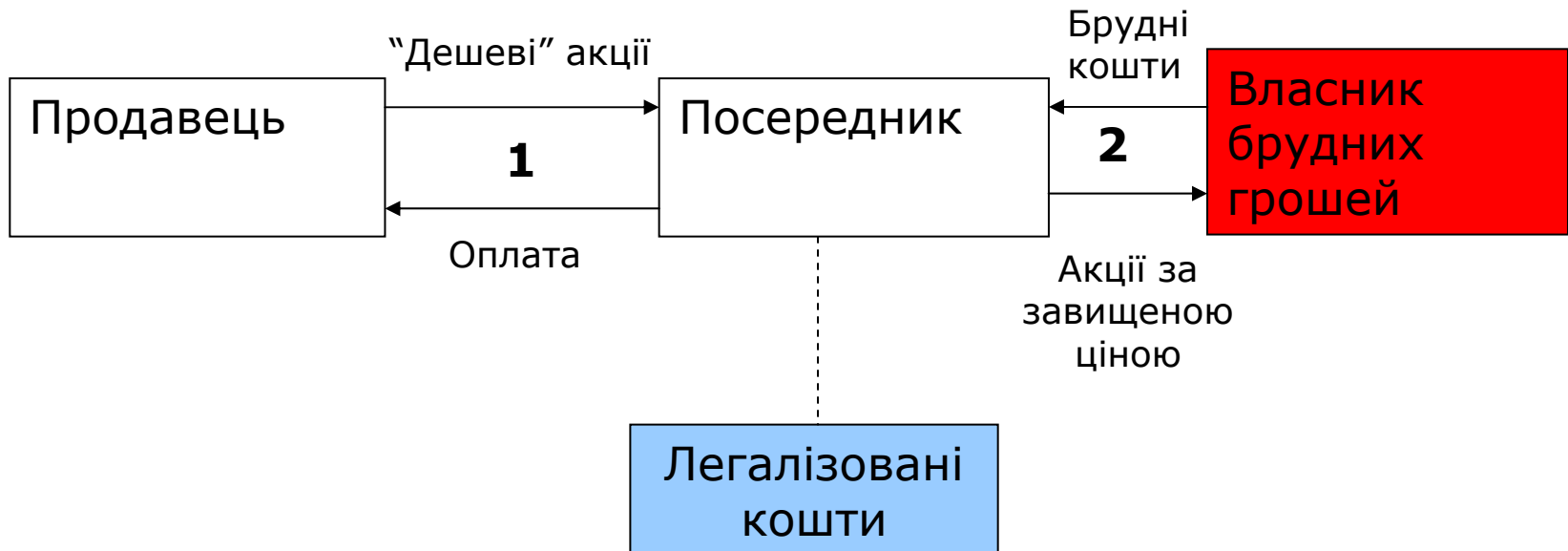
Фіктивний “програш” у сфері гравального бізнесу

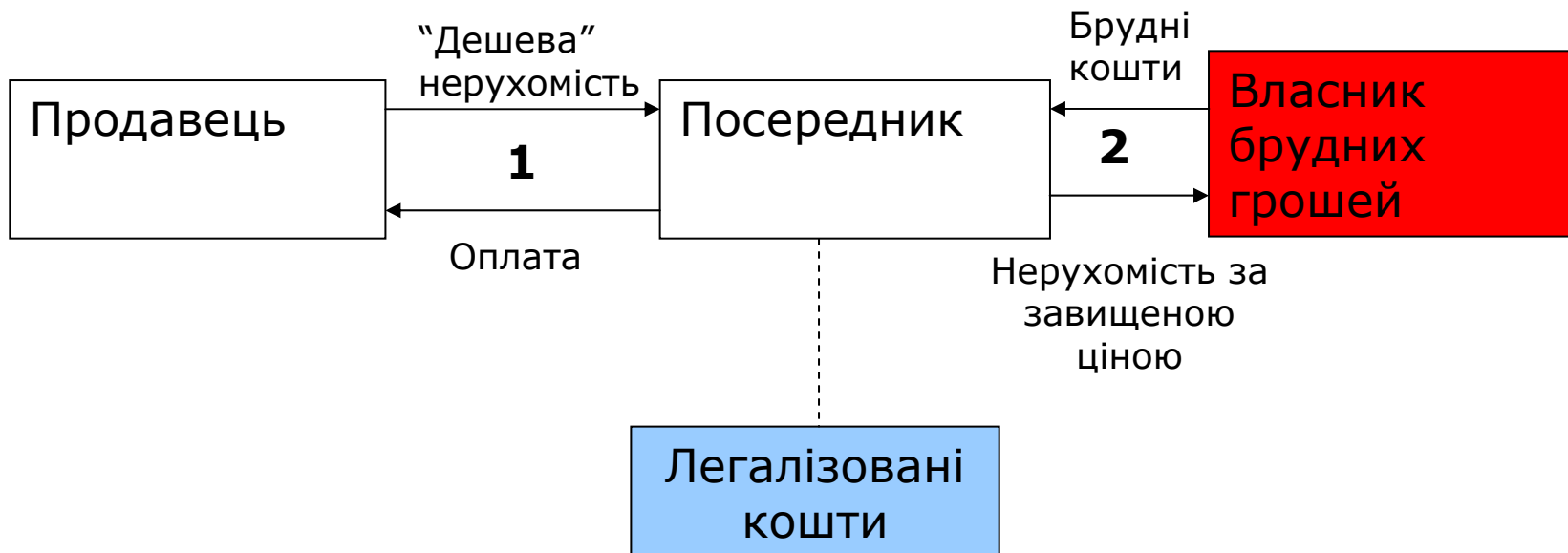
Фіктивні операції у сфері страхування:

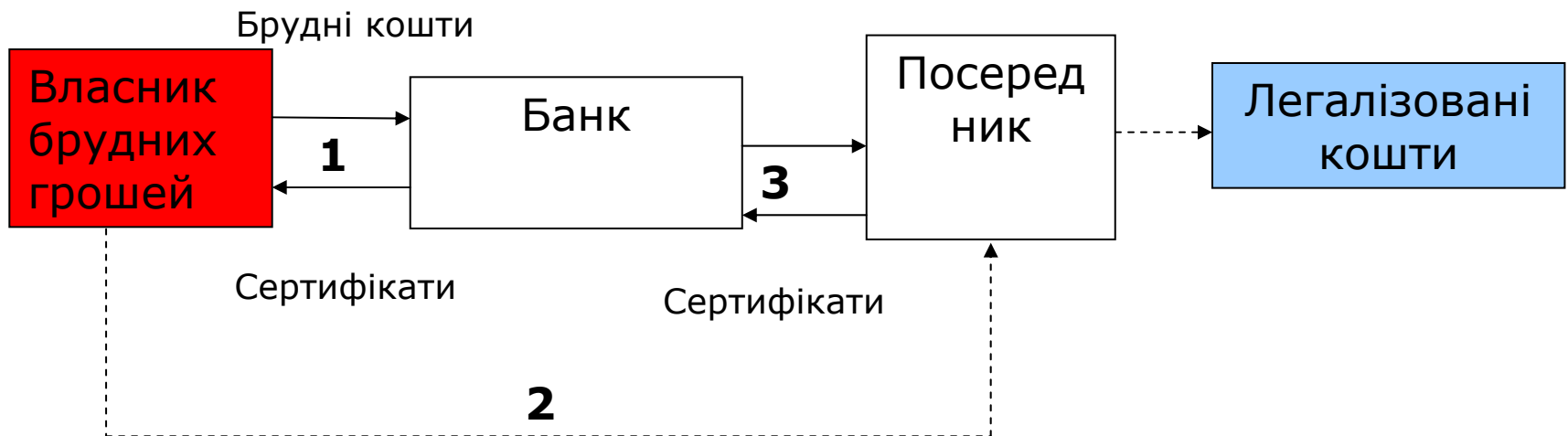
Спекулятивні операції у сфері цінних паперів

Спекулятивні операції на ринку нерухомості

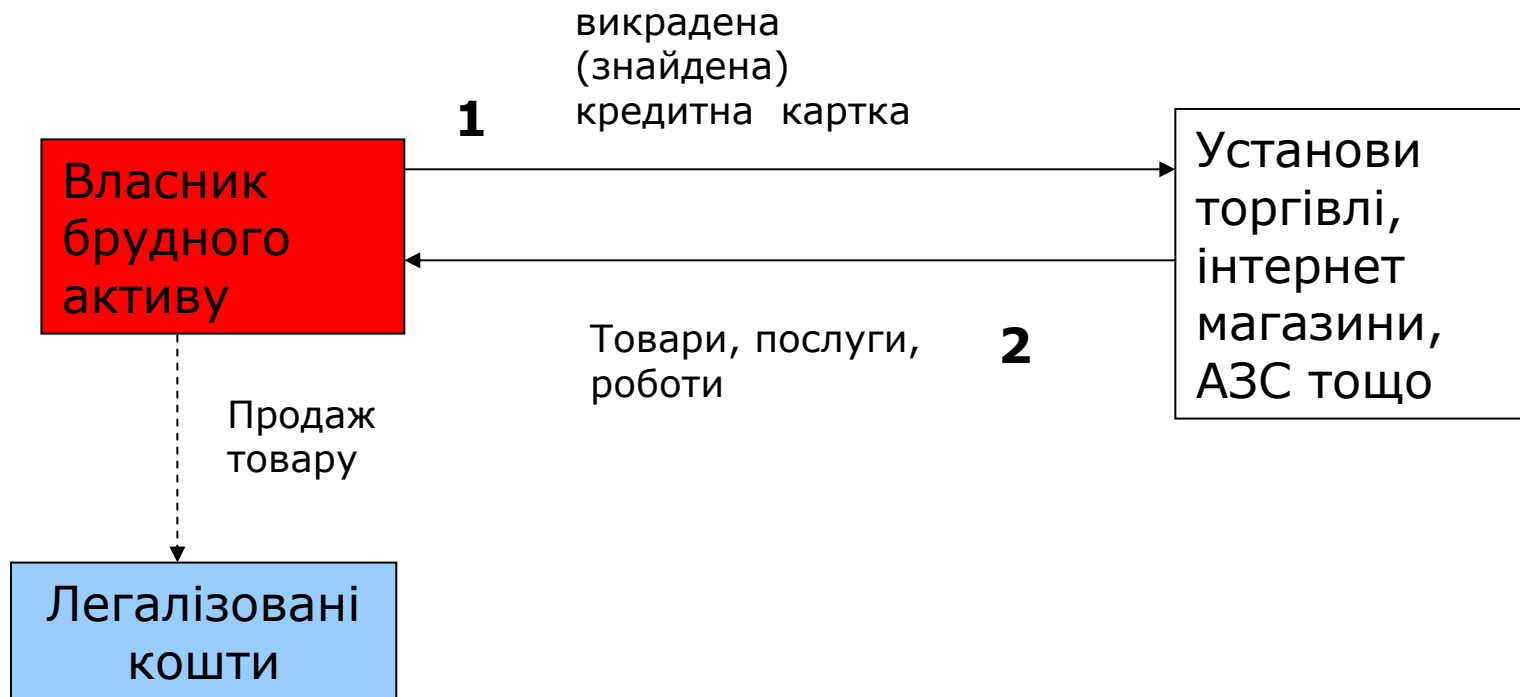
Відмивання коштів за допомогою сертифікатів на пред'явника

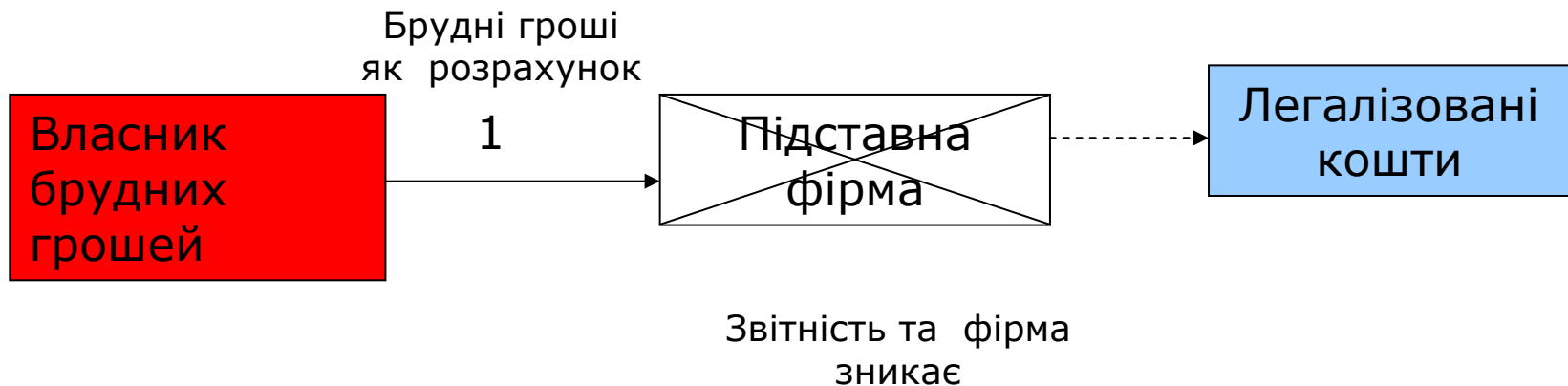
Операції з реалізації матеріальних цінностей, здобутих злочинним шляхом

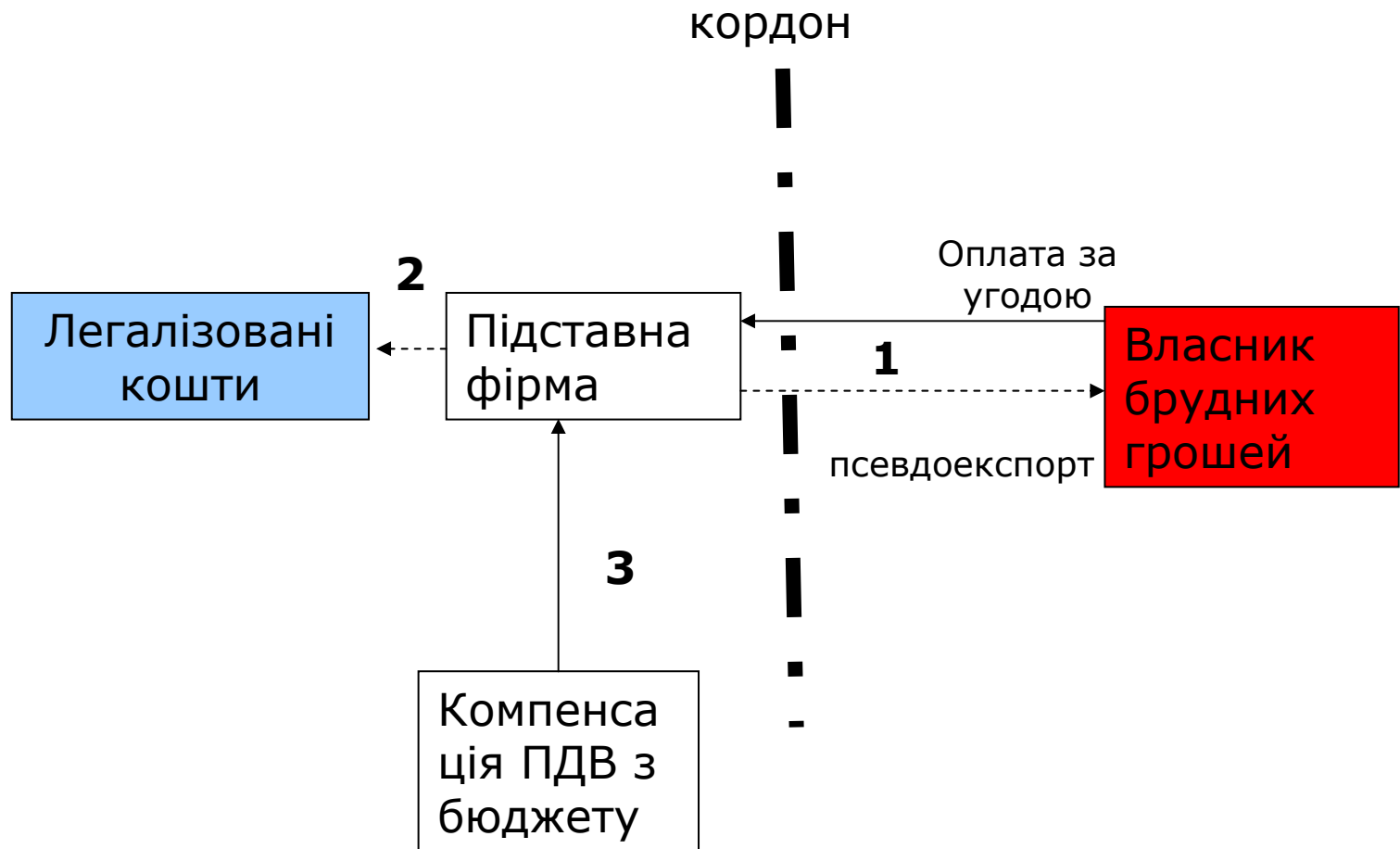
Операції з викраденими (втраченими) кредитними карткам

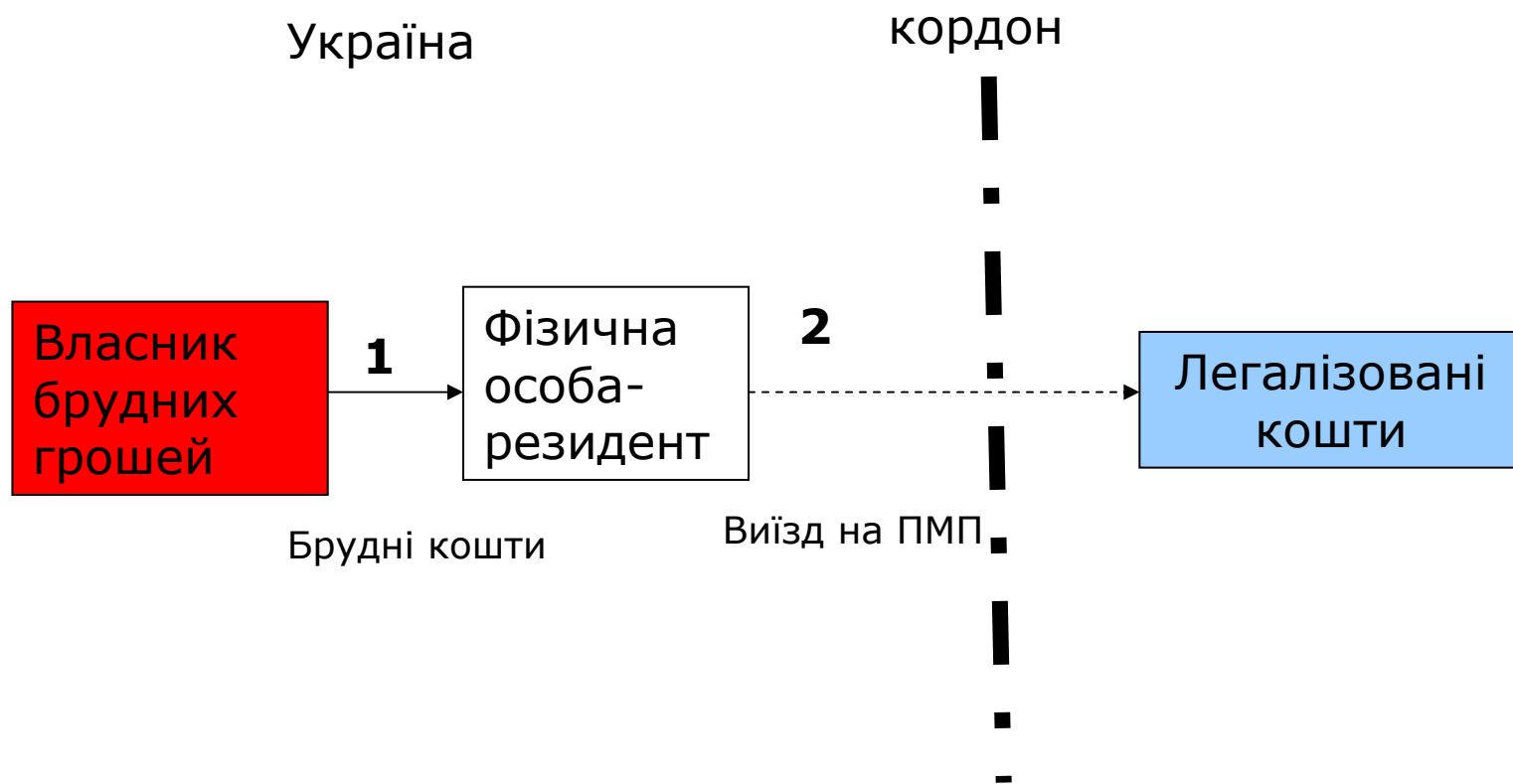
Продаж товарів, надання послуг через підставну фірму

Фіктивний експорт товарів з метою відшкодування ПДВ

Операції з вивезення фізичною особою-резидентом брудних коштів за кордон

Операції з переведення фізичною особою-нерезидентом брудних коштів за кордон

Україна

кордон

Власник
брудних
грошей

1

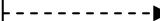
Фізична
особа-
нерезидент

2

Банківськ
ий
рахунок
особи-
нерезиде
нта

Легалізовані
кошти

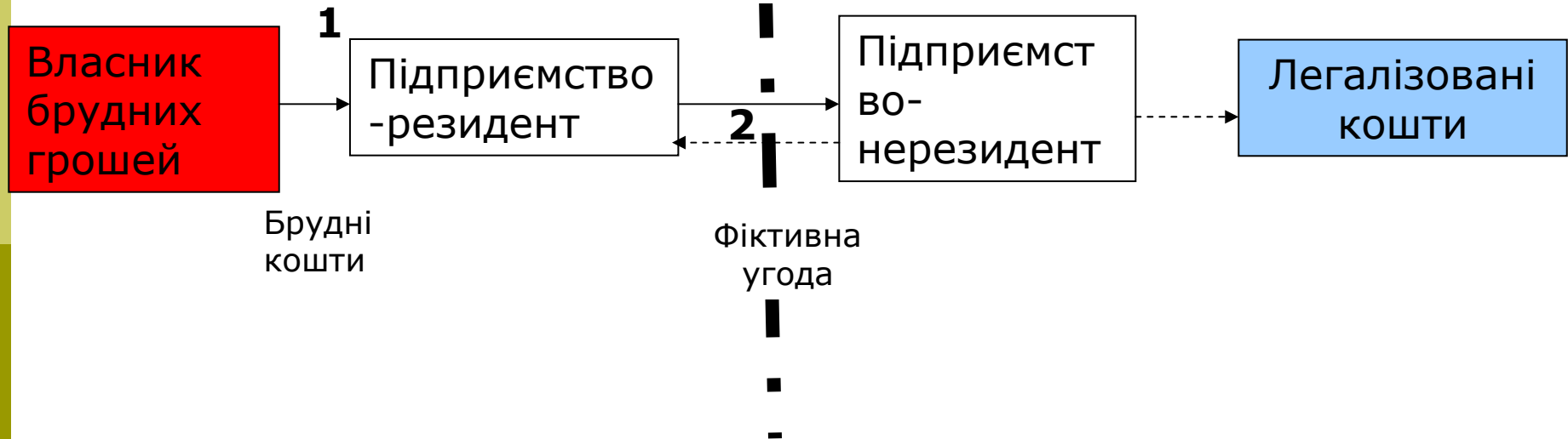
Брудні кошти

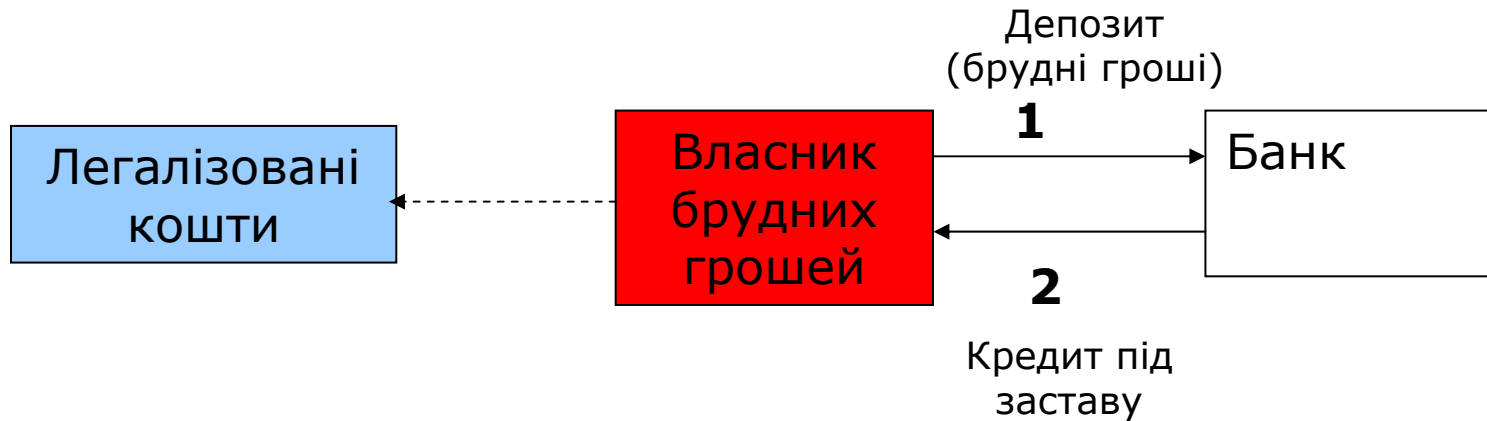
Фіктивний контракт із переведення брудних коштів за кордон

Україна

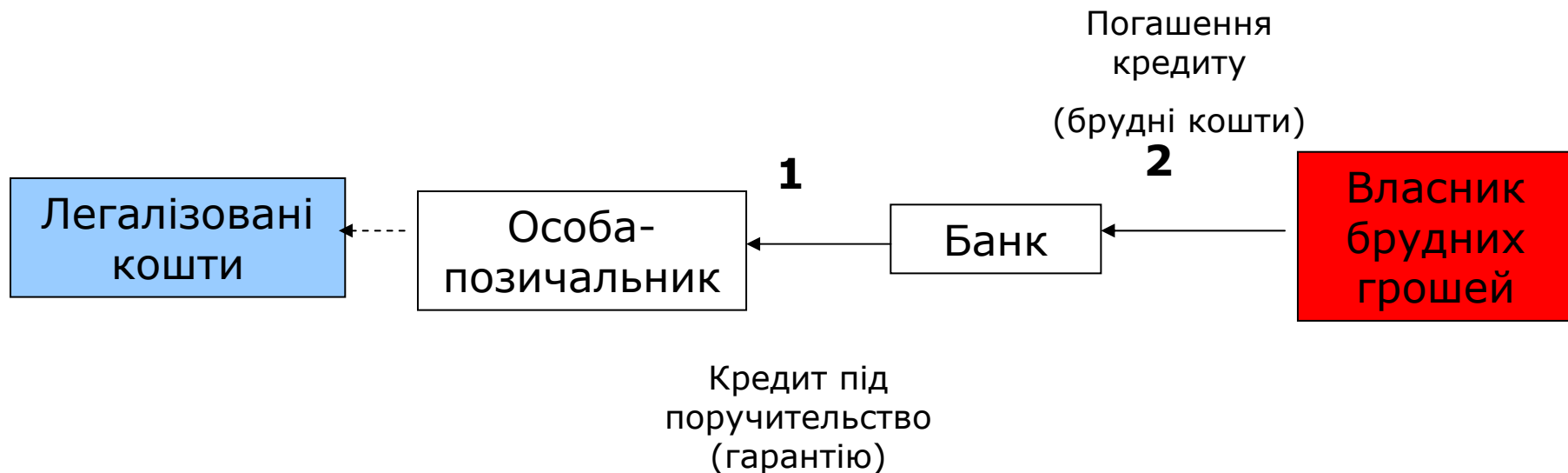
кордон

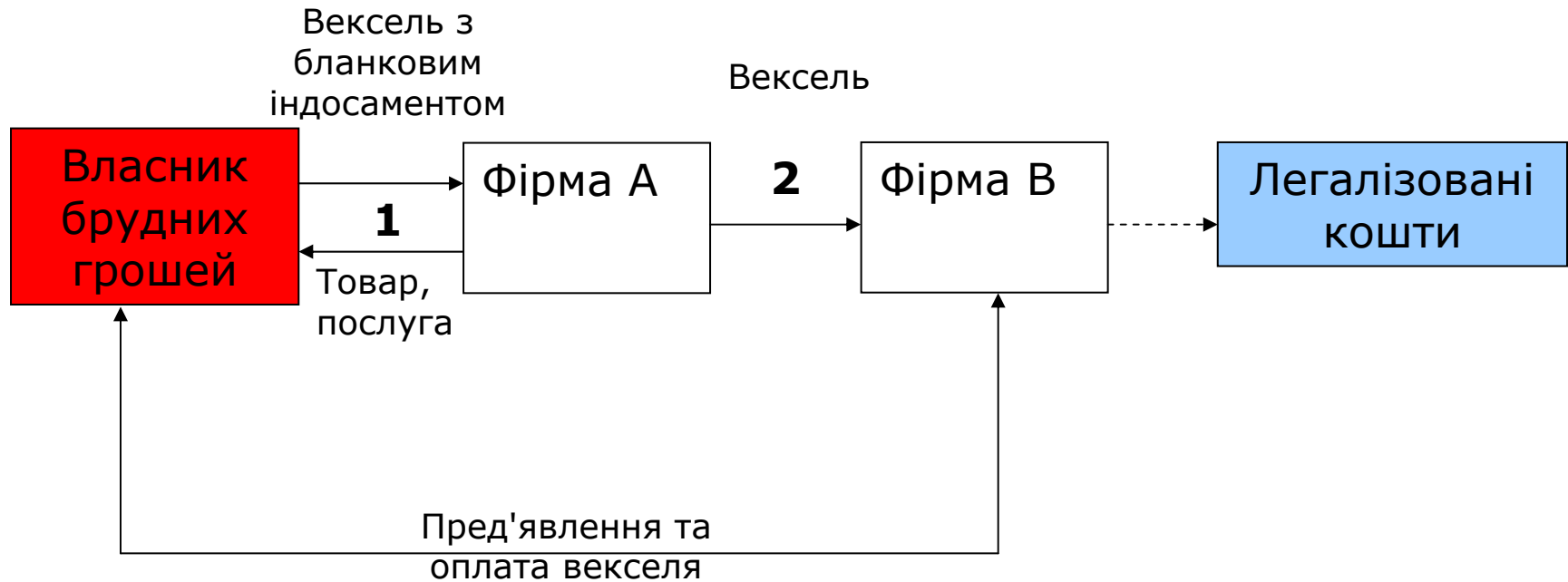
Кредитування під заставу брудних грошей, розміщених на депозиті

Кредитування під забезпечення брудними коштами у формі поручительства

Операції з використанням векселя:

Операції з використанням платіжних карток

Україна

кордон

Легалізовані
кошти

Зняття готівки з
кратки

2

Особа, що
перетинає
кордон

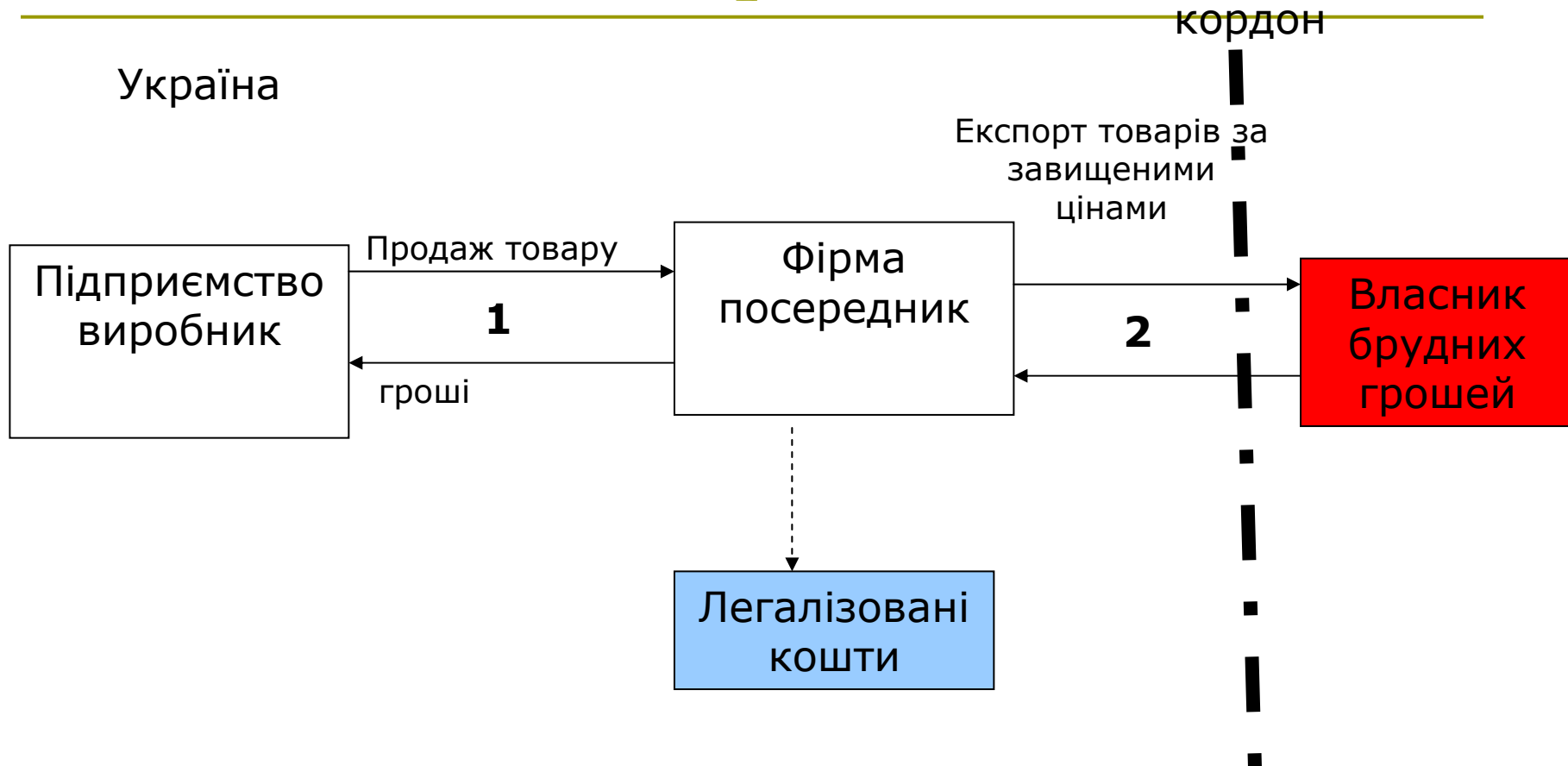
Готівка
переводиться на
платіжну картку

1

Власник
брудних
грошей

Спекулятивні експортні товарні операції:

Дякуємо за увагу!